Centraal Bureau voor de Statistiek

Notitie

Pensioenaansprakenstatistiek 2016
Verantwoording en beschrijving resultaten

Petra Molenaar-Cox
Dennis Woestenburg

Februari 2019

Samenvatting *Het CBS maakt een pensioenaansprakenstatistiek (PAS) die vanaf verslagjaar 2015 wordt samengesteld op basis van een integrale, verplichte, uitvraag op BSN-niveau. Het CBS vraagt jaarlijks een kopie op van de gegevens die pensioenuitvoerders via het Pensioenregister ter beschikking stellen aan hun deelnemers. De statistiek bevat de tweede pijler aanspraken op levenslang ouderdomspensioen zoals die voor een persoon zichtbaar zijn via de website www.mijnpensioenoverzicht.nl. De populatie voor de PAS omvat daarmee alle pensioenaanspraken in de tweede pijler die in Nederland worden opgebouwd bij alle pensioenfondsen en –verzekeraars. Het gaat om aantallen en bruto jaarbedragen, gemeten aan het einde van het verslagjaar. De gegevens worden uitgevraagd op aansprakenniveau. Een persoon kan meerdere pensioenaanspraken hebben. In de PAS worden de cijfers op beide niveaus berekend, dus voor alle individuele aanspraken, maar ook op persoonsniveau, waarbij alle aanspraken die één persoon heeft opgebouwd of opbouwt worden samengevoegd.*
Deze notitie beschrijft de PAS-data van verslagjaar 2016, waarbij een vergelijking wordt gemaakt met 2015. De belangrijkste resultaten kunnen worden samengevat in één overzicht.

2e pijler levenslang ouderdomspensioen	***Aantal x 1 000***	***Gemiddeld opgebouwd ouderdomspensioen (bruto per jaar)***	***Gemiddeld te bereiken ouderdomspensioen (bruto per jaar)***
Aanspraken			
2016	*17 860*	*€ 3 000*	*€ 5 900*
2015	*15 600*	*€ 3 200*	*€ 6 400*
Personen			
2016	*9 794*	*€ 5 500*	*€ 10 800*
2015	*9 309*	*€ 5 400*	*€ 10 700*

CBS Den Haag
Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag
Postbus 24500
2490 HA Den Haag
+31 70 337 38 00

www.cbs.nl

projectnummer 303958
SES-SOZ
februari 2019

kennisgeving De in dit rapport weergegeven opvattingen zijn die van de auteur(s) en komen niet noodzakelijk overeen met het beleid van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Inhoudsopgave

1. Inleiding 5

1.1 Achtergrond van de Pensioenaansprakenstatistiek 5

1.2 Leeswijzer 6

2. Dataverzameling 7

2.1 Bronnen, populatie 7

2.2 Proces van dataverzameling en -verwerking 7

3. Resultaten 13

3.1 Pensioenaanspraken 13

3.2 Personen met pensioenaanspraken 24

3.3 Samenvattend: pensioenoverzicht Nederland 40

1. Inleiding

1.1 Achtergrond van de Pensioenaansprakenstatistiek

Het CBS maakt het mogelijk dat maatschappelijke debatten gevoerd kunnen worden op basis van feitelijke, betrouwbare en samenhangende statistische informatie. Eén van die debatten gaat over de toekomst van de Nederlandse pensioenen en het pensioenstelsel. Gezien de vergrijzing in Nederland en het debat over de pensioenen is het onderwerp 'pensioenaanspraken' zeer relevant en actueel. De betaalbaarheid van de inkomensvoorziening na de AOW-leeftijd en het inkomen na pensionering zijn belangrijke vraagstukken. De overheid (beleid), de wetenschap en de pensioensector zelf (praktijk) hebben feiten nodig om dat debat goed te kunnen voeren. Daarom maakt het CBS een pensioenaansprakenstatistiek (PAS) die aansluit bij beleid, praktijk en wetenschap.

De Pensioenaansprakenstatistiek is dermate belangrijk voor het beantwoorden van beleidsvragen, dat deze gefinancierd wordt door het ministerie van SZW. Ook de Pensioenfederatie, het Verbond van verzekeraars en de Autoriteit Financiële Markten (AFM) onderschrijven het belang van de Pensioenaansprakenstatistiek voor de sector, de deelnemers en de politiek.

Het Nederlandse pensioenstelsel bestaat uit drie pijlers. De eerste pijler is de AOW, de tweede pijler is het arbeidsgerelateerde collectieve ouderdomspensioen en de derde pijler is het kapitaal dat ontstaat door individuele pensioenopbouw. Het CBS verzamelt in de PAS gegevens over de aanspraken op levenslang ouderdomspensioen in de tweede pijler.

Het CBS publiceert sinds 2005 kerncijfers over pensioenaanspraken op StatLine.[1] Vanaf verslagjaar 2015 worden de gegevens verzameld middels een nieuwe, verbeterde methode. De eerste resultaten en een uitgebreide verantwoording zijn gepubliceerd in de notitie 'Pensioenaansprakenstatistiek 2015'.[2] De kerncijfers over 2015 zijn gepubliceerd in een zogenaamde maatwerktabel.[3] Vanaf verslagjaar 2016 worden de cijfers gepubliceerd in een nieuwe StatLinetabel.[4]

[1] StatLinetabel 'Pensioenaanspraken van personen; kerncijfers' https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/71763ned/table?ts=1544105623858
[2] https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2018/39/pensioenaansprakenstatistiek-2015
[3] https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2018/45/pensioenaanspraken-van-personen-2015.
[4] StatLinetabel 'Arbeidsgerelateerd ouderdomspensioen; aanspraken, uitvoerders, regelingen' https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/84184NED/table?ts=1544105522281.

1.2 Leeswijzer

Deze notitie is met name een beschrijving van de PAS-data met betrekking tot levenslang ouderdomspensioen over 2016 en illustreert dat de PAS met veel andere CBS-gegevens gecombineerd kan worden.

Na informatie over de wijze van dataverzameling (hoofdstuk 2), worden in hoofdstuk 3 cijfers over de pensioenopbouw in Nederland gepresenteerd. Hierbij gaat het om opgebouwde en op te bouwen aanspraken op levenslang arbeidsgerelateerd ouderdomspensioen. De dataset over 2016 wordt beschreven op zowel aanspraken- als persoonsniveau. Daarbij wordt een vergelijking gemaakt met de resultaten over 2015. Omdat pensioenaanspraken gerelateerd zijn aan het inkomen en de loopbaan van een persoon, hebben verschillende demografische groepen in verschillende mate pensioenaanspraken. Deze notitie toont daarom de verdeling van de aanspraken naar o.a. geslacht, leeftijd, burgerlijke staat, persoonlijk inkomen en migratieachtergrond.

2. Dataverzameling

Met behulp van wetgeving is de weg vrij gemaakt om vanaf verslagjaar 2015 data voor de PAS te verzamelen via pensioenuitvoerders (pensioenfondsen en –verzekeraars).[5] Dit betekent dat pensioenuitvoerders verplicht zijn om pensioenaansprakengegevens aan het CBS te leveren en dat het CBS gemachtigd is om deze gegevens op BSN-niveau uit te vragen.

2.1 Bronnen, populatie

Het CBS vraagt jaarlijks een kopie op van de gegevens op BSN-niveau die pensioenuitvoerders via het Pensioenregister ter beschikking stellen aan hun deelnemers. Het gaat om de tweede pijler pensioenaanspraken zoals die voor een persoon zichtbaar zijn via de website www.mijnpensioenoverzicht.nl. De gegevens waarom het CBS vraagt zijn conform de richtlijnen van de Stichting Pensioenregister (SPR)[6] en worden volgens hetzelfde format opgevraagd. Het betreft zowel uitkerings- als premieovereenkomsten. Het CBS berekent niets zelf, maar neemt de gegevens over zoals die door de pensioenuitvoerders worden aangeleverd. In geval van een premieovereenkomst is niet bekend hoe is omgerekend van vermogen naar uitkeringen en of dit op uniforme wijze is gebeurd.

De populatie voor de PAS omvat alle pensioenaanspraken die in Nederland worden opgebouwd bij alle pensioenfondsen en –verzekeraars. Het gaat om aantallen en bruto jaarbedragen per einde van het verslagjaar.
De gegevens worden uitgevraagd op aansprakenniveau. Een persoon kan meerdere pensioenaanspraken hebben. In de PAS worden de cijfers op beide niveaus berekend, dus voor alle aanspraken, maar ook op persoonsniveau, waarbij alle aanspraken die een persoon heeft opgebouwd of opbouwt worden samengevoegd.

2.2 Proces van dataverzameling en -verwerking

In het najaar van 2017 zijn alle pensioenuitvoerders aangeschreven met het verzoek om de aansprakengegevens, stand ultimo 2016, te leveren aan het CBS. Aan het einde van de zomer 2017 hadden zij reeds een vooraankondiging ontvangen, om hen in staat te stellen voorbereidingen te treffen indien nodig.

2.2.1 Uitvraag

Pensioenuitvoerders zijn in deze notitie pensioenfondsen of –verzekeraars. Bedrijven die voor hen de daadwerkelijke uitvoering van de werkzaamheden verrichten, worden pensioenadministrateurs

[5] Besluit gegevensverwerving CBS, Artikel 11e. http://wetten.overheid.nl/BWBR0016060/2016-07-01.
[6] Zie www.pensioenregister.nl.

genoemd. Daarnaast zijn er 'providers'; dit zijn (IT-) bedrijven die de voornoemde uitvoering faciliteren.
De verplichting om pensioenaansprakengegevens te leveren aan het CBS ligt bij het bestuur of de directie van het pensioenfonds of de verzekeraar. De daadwerkelijke aanlevering van gegevens gebeurt veelal door de pensioenadministrateur.
Het CBS heeft de uitvraagbrieven gericht aan het bestuur of de directie van de betreffende pensioenuitvoerder. In de vooraankondiging, ook aan bestuur of directie, was reeds verzocht om ervoor te zorgen dat het verzoek bij de juiste persoon terecht zou komen (bijvoorbeeld de administrateur).

Voor de uitvraag over 2016 zijn 290 pensioenuitvoerders aangeschreven. Dit zijn er minder dan een jaar eerder; dat komt doordat het aantal pensioenuitvoerders krimpende is (de pensioenaanspraken worden dan overgedragen aan andere pensioenuitvoerders). Het aantal van 290 is exclusief de zogenaamde Appa's (pensioenen die vallen onder de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers). Fondsen die in het buitenland gevestigd zijn, nemen op vrijwillige basis deel aan het Pensioenregister en zijn dus ook op die basis al dan niet opgenomen in de PAS.

Alle pensioenuitvoerders ontvingen een brief met een unieke inlogcode, waarmee zij hun gegevens via een beveiligde internetverbinding konden uploaden naar het CBS.
Specifieke informatie over het inrichten van het databestand, het format waarin de gegevens aangeleverd dienden te worden, etc. was te vinden op de website van het CBS (www.cbs.nl\pensioen). Via deze website kon ook aanvullende informatie worden gedownload (een toelichting bij de bestandsaanlevering en voorbeelden van gegevensbestanden).

De periode van uitvraag liep van november 2017 tot en met april 2018. Ook na die periode zijn nog gegevens binnen gekomen bij het CBS. Hoewel het in theorie ging om gegevens die de pensioenuitvoerders 'toch al op de plank hadden liggen', bleek er in de praktijk soms extra tijd nodig om de gegevens te verzamelen en op te sturen of om ervoor te zorgen dat het verzoek terecht kwam bij de juiste persoon.

2.2.2 (Non) respons

De 290 aangeschreven pensioenuitvoerders hebben op drie na allemaal gegevens aangeleverd.[7] De respons op het niveau van pensioenuitvoerders is daarmee uitgekomen op 99 procent. De niet-responderende uitvoerders zijn klein (zij vertegenwoordigen relatief weinig aanspraken).
Van één pensioenuitvoerder was de datalevering niet te verwerken. Deze heeft dus wel gegevens aangeleverd, maar die waren niet in te lezen omdat het bestand een format had dat zeer afwijkend was van het gevraagde format. De gegevens van deze pensioenuitvoerder konden daardoor niet worden opgenomen in de PAS, waardoor in de dataset voor 2016 gegevens van 286 pensioenuitvoerders zijn opgenomen.

[7] Waaronder de pensioenregelingen van enkele internationale bedrijven, die de pensioenuitvoering voor meerdere vestigingen in verschillende landen hebben ondergebracht in een internationaal Europees pensioenfonds, gevestigd in België.

Mogelijkheden om de gegevens van de PAS op te hogen voor de ontbrekende pensioenuitvoerders worden overwogen. Op dit moment vindt geen ophoging plaats.

2.2.3 Dataleveringen

De pensioenaansprakengegevens komen bij het CBS binnen op BSN-niveau. Conform de CBS-richtlijnen worden de data na binnenkomst bij het CBS gepseudonimiseerd. Dat houdt in dat direct identificerende gegevens (in dit geval het BSN) verwijderd worden. Het BSN wordt vervangen door een pseudosleutel, een uniek CBS-nummer (RIN, Rijks Identificerend Nummer). Statistisch onderzoek wordt altijd uitgevoerd op deze gepseudonimiseerde gegevens. Met behulp van het RIN is het wel mogelijk om meerdere bij het CBS aanwezige datasets aan elkaar te koppelen.

Bij de eerste uitvraag voor de PAS (over 2015) leverden veel pensioenuitvoerders niet precies de gegevens aan waarom gevraagd was. Ondanks het voorgeschreven format, dat overeenkomt met het format waarin gegevens beschikbaar moeten zijn voor het Pensioenregister (het zogenoemde 'koppelvlak'), werden verschillende formats en bestandstypen aangeleverd. Ook ontving het CBS gegevens in afwijkende notaties, met verschillende peildatums, verschillende selecties en soms ook niet-plausibele gegevens (bijvoorbeeld negatieve bedragen, bedrag opgebouwd pensioen groter dan te bereiken pensioen). Dit vergde veel extra werk voor het bouwen van (uitzonderingen op) het dataverwerkingsproces, controles, correcties en nabellen. Om de kwaliteit van leveringen in de toekomst te verbeteren, is indien nodig steeds contact opgenomen met de persoon die het gegevensbestand had aangeleverd. Daarbij zijn afspraken gemaakt over herlevering van gegevens of is besproken hoe kan worden bereikt dat toekomstige aanleveringen wel voldoen aan het voorgeschreven format. Met resultaat: tijdens de uitvraag over 2016 zijn al minder vaak afwijkende gegevens aangeleverd dan over 2015.

De pensioenaanspraken betreffen een vrij complexe dataset. De ontvangen databestanden bevatten niet uitsluitend informatie over levenslang ouderdomspensioen (bedragen opgebouwd en te bereiken pensioen), maar ook gegevens over nabestaanden- en wezenpensioen. Daarnaast leverde een aantal pensioenuitvoerders ook informatie over flex- en tijdelijk pensioen (bij pensionering vóór de AOW-leeftijd) en verevening bij echtscheiding. In de toekomst zullen de pensioenuitvoerders ook pensioenuitkeringen aanleveren.
Omdat het verwerkingsproces tijdrovender en complexer bleek te zijn dan was voorzien, is de keuze gemaakt om de PAS vooralsnog te beperken tot gegevens over levenslang ouderdomspensioen. De overige gegevens worden wel bewaard en statistieken hiervan zullen mogelijk in een later stadium beschikbaar komen.

2.2.4 Peildatum

De pensioenuitvoerders is gevraagd om gegevens aan te leveren met peildatum eind 2016 of eventueel begin 2017. Het aandeel dat gegevens aanleverde met een peildatum vóór 15 december 2016 bedraagt 24 procent. Bij 54 procent van de leveringen lag de peildatum tussen 15 december 2016 en 15 januari 2017. De overige 21% had een peildatum die na 15 januari 2017 lag. Een deel van de pensioenuitvoerders die gegevens leverden met een peildatum die in de uitvraagperiode (november 2017-april 2018) ligt, had niet de mogelijkheid om historische informatie te verschaffen. Zij konden uitsluitend actuele ('live') informatie leveren. De verwachting is dat dit in de toekomst voor steeds meer pensioenuitvoerders zal gelden. Om aan te sluiten bij de uitvoeringspraktijk, zal het uitvraagmoment van de PAS in de toekomst idealiter op de peildatum moeten liggen. Het streven is om het uitvraagmoment ieder jaar dichter bij de peildatum te laten plaatsvinden, ofwel om de uitvraag te vervroegen. Daardoor zal naar verwachting de peildatum van alle gegevensleveringen in steeds hogere mate op één moment komen te liggen.

Onderstaande figuur toont de verdeling van de peildatums van de dataleveringen op het niveau van records met aansprakengegevens.

Figuur 2.1 Verdeling peildatum pensioenaansprakengegevens 2016

In het PAS-2016-databestand is niet gecorrigeerd voor datums die afwijken van het gevraagde peilmoment.

2.2.5 Totaalbestand PAS 2016

Het totaalbestand voor de PAS 2016 bevat bijna 20 miljoen records. Dit betreft uitsluitend aanspraken op levenslang ouderdomspensioen. In de tabel 'Arbeidsgerelateerd ouderdomspensioen' op CBS StatLine[8] wordt dit aantal verder uitgesplitst; naar actieve en niet-actieve aanspraken, soort pensioenregeling (uitkerings- of premieovereenkomst) en type pensioenuitvoerder (bedrijfstak- of ondernemingspensioenfonds, pensioenverzekeraar of overige pensioenuitvoerder). Voor elke subgroep wordt naast het aantal aanspraken ook het totale bruto jaarbedrag aan opgebouwd c.q. te bereiken ouderdomspensioen gegeven.
De aantallen in de hiernavolgende tabel komen overeen met de gegevens op StatLine.

Tabel 2.1 Aanspraken op levenslang ouderdomspensioen 2016 conform StatLine

	Aantal	Aandeel
Pensioenaanspraken 2016	19 894 550	100%
Actief	7 362 930	37%
Niet-actief	12 531 620	63%
Uitkeringsovereenkomst	15 683 470	79%
Premieovereenkomst	4 211 080	21%

Ten behoeve van deze notitie is een aantal keuzes gemaakt waardoor de gegevens in het vervolg van deze notitie niet overeenkomen met StatLine:

- Wanneer een persoon meerdere pensioenaanspraken had bij één pensioenuitvoerder, zijn deze samengevoegd en zijn de bedragen gesommeerd. Waar het in het vervolg van deze notitie gaat over het aantal pensioenaanspraken, wordt dus feitelijk één aanspraak per persoon per pensioenuitvoerder geteld. In de StatLinetabel worden deze aanspraken niet samengevoegd. Hierdoor is het aantal aanspraken in deze notitie bijna tien procent lager dan op StatLine.
- Verder zijn personen die ultimo 2016 ouder dan de toen geldende AOW-leeftijd waren (65 jaar en zes maanden) buiten de analyses gehouden. Dit betreft minder dan een half procent van de aanspraken. Bij een ander klein deel van de aanspraken (ruim een half procent) is de leeftijd van de betreffende persoon niet bekend. Dat kan komen doordat gegevens zijn aangeleverd zonder BSN of met een foutief BSN. Deze aanspraken zijn wel meegenomen in de analyses.

Door deze keuzes zijn de resultaten vergelijkbaar met de cijfers in de notitie 'PAS 2015'.

[8] StatLinetabel 'Arbeidsgerelateerd ouderdomspensioen; aanspraken, uitvoerders, regelingen'
https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/84184NED/table?ts=1544105522281

Het databestand PAS 2016 waarop deze notitie is gebaseerd bevat bijna 17,9 miljoen aanspraken van circa 9,8 miljoen unieke personen.

3. Resultaten

Het CBS bepaalt de omvang en aantallen van de aanspraken in de tweede pijler aan de hand van de gegevens zoals aangeleverd door pensioenfondsen en -verzekeraars over hun deelnemers. De populatie voor de PAS omvat alle pensioenaanspraken in de tweede pijler die in Nederland worden opgebouwd bij alle pensioenfondsen en –verzekeraars. Vooralsnog omvat de PAS uitsluitend aanspraken op levenslang ouderdomspensioen. Het gaat met name om aantallen en bruto jaarbedragen opgebouwd en te bereiken pensioen per einde van het verslagjaar. Het te bereiken pensioen is de som van de opgebouwde aanspraak en wat er nog kan worden opgebouwd tot de pensioenrichtleeftijd. Bij het te bereiken pensioen is aangenomen dat de deelnemer tot aan de pensioenrichtleeftijd doorwerkt, zonder onderbreking wegens bijvoorbeeld werkloosheid of arbeidsongeschiktheid, en zonder rekening te houden met veranderingen in deeltijdfactor of promotie.
Gegevens worden uitgevraagd op aansprakenniveau. Een persoon kan meerdere pensioenaanspraken hebben. Cijfers worden op beide niveaus berekend, dus voor alle aanspraken, maar ook op persoonsniveau, waarbij alle aanspraken die een persoon (bij verschillende pensioenuitvoerders) heeft opgebouwd of opbouwt worden samengevoegd.

Dit hoofdstuk beschrijft eerst de resultaten van de PAS 2016 op aansprakenniveau en vervolgens op persoonsniveau. Het pretendeert niet een volledige inhoudelijke analyse van de data te geven; het gaat met name om het beschrijven van de beschikbare gegevens.

De cijfers in dit hoofdstuk zijn afgerond. Daardoor kan het voorkomen dat de som van de delen niet altijd precies optelt tot het totaal. In de beschrijvende analyses in dit hoofdstuk zijn (aanspraken van) personen boven de AOW-leeftijd (in 2016 was dat 65 jaar en 6 maanden) buiten beschouwing gelaten.[9]

3.1 Pensioenaanspraken

Een pensioenaanspraak is het brutobedrag dat de deelnemer jaarlijks, levenslang, ontvangt vanaf pensionering. In deze notitie gaat het daarbij om aanspraken per persoon per pensioenuitvoerder. Ofwel, een persoon heeft niet meer dan één (eventueel samengevoegde) aanspraak bij een pensioenuitvoerder, maar kan wel meerdere aanspraken hebben bij verschillende pensioenuitvoerders.

Het databestand van de PAS 2016 omvat bijna 17,9 miljoen aanspraken op levenslang ouderdomspensioen. De PAS 2015 betrof 15,6 miljoen aanspraken. Dit toont niet zo zeer een

[9] Vooralsnog bevat de statistiek (vrijwel) alleen personen tot de AOW-leeftijd. Deelnemers aan pensioenregelingen kunnen echter opbouwen tot de pensioenrichtleeftijd, die hoger ligt. Hier valt dus een gat. In de toekomst zal de statistiek in principe ook uitkeringen van gepensioneerde deelnemers bevatten.

toename van het feitelijke aantal pensioenaanspraken aan tussen eind 2015 en eind 2016, maar veel meer dat de PAS 2016 completer is dan de voorgaande uitvraag.

Onderstaande tabel bevat de bedragen die gemoeid zijn met de 17,9 miljoen pensioenaanspraken in de PAS 2016 en ter vergelijking ook de bedragen behorend bij de 15,6 miljoen aanspraken die geteld werden in de PAS 2015.

Tabel 3.1 Bedragen op basis van aanspraken op levenslang ouderdomspensioen, 2016 en 2015

	Totaal bedrag (bruto per jaar)	Gemiddeld bedrag (bruto per jaar)	Mediaan bedrag (bruto per jaar)	Scheefheid van de verdeling
Opgebouwd OP				
2016 (n=17,9 miljoen)	€ 54,1 miljard	€ 3 000	€ 600	6,5
2015 (n=15,6 miljoen)	€ 50,4 miljard	€ 3 200	€ 600	6,6
Te bereiken OP				
2016 (n=17,9 miljoen)	€ 106,2 miljard	€ 5 900	€ 1 100	3,3
2015 (n=15,6 miljoen)	€ 99,6 miljard	€ 6 400	€ 1 300	3,3

Eind 2016 vertegenwoordigen bijna 17,9 miljoen aanspraken tezamen een bedrag van ruim 54 miljard euro *opgebouwd* pensioen. *Per aanspraak* gaat het (bruto per jaar) gemiddeld om 3 000 euro, met een mediaan van 600 euro.
Het totale bedrag aan *te bereiken* ouderdomspensioen is ruim 106 miljard euro. Gemiddeld *per aanspraak* is dat 6 000 euro, met een mediaan van 1 100 euro.
Net als over 2015 blijkt hieruit dat het reeds opgebouwde ouderdomspensioen voor het totale bestand ongeveer de helft is van het te bereiken ouderdomspensioen.
Eigenlijk zeggen de gemiddelde bedragen niet zo veel; er bestaat namelijk een enorme scheefheid in de verdeling van de gemiddelde pensioenbedragen; de waarden 6,5 en 3,3 in de laatste kolom van de tabel duiden op een rechts-scheve verdeling bij zowel het opgebouwde als het te bereiken pensioen.[10] Dit betekent dat de meeste pensioenaanspraken (ver) onder het gemiddelde liggen (zoals ook de mediane bedragen laten zien).

Zowel bij te het bereiken ouderdomspensioen als bij het reeds opgebouwde ouderdomspensioen komen in beperkte mate (uitsluitend wanneer het pensioen actief wordt opgebouwd), bedragen van 0 euro voor. Het gaat om respectievelijk 0,2 en 0,5 procent van alle aanspraken. Daarvoor zijn meerdere redenen te geven. Het kan bijvoorbeeld gaan om werkzame personen met een salaris onder de franchise-grens. Een andere verklaring is dat er een wachttijd is; dat betekent dat de deelnemer wel in het fonds zit, maar pas na één, twee of maximaal zes maanden pensioen gaat opbouwen.

[10] Een waarde tussen -0,5 en +0,5 is indicatief voor een goede, normale verdeling. Waarden tussen -1 en +1 duiden op een redelijk goede normaalverdeling. Waarden kleiner dan -1 en groter dan +1 zijn indicatief voor niet normale verdelingen.

Vanwege het kleine aandeel hebben de nulbedragen nauwelijks effect op de totalen en gemiddelden die zijn weergegeven in tabel 3.1.

In de hiernavolgende sub paragrafen worden de pensioenaanspraken uitgesplitst naar achtereenvolgens deelnemerstatus (actief of niet-actief), type pensioenuitvoerder, omvang van de pensioenuitvoerder gemeten in aantal aanspraken en pensioenmethodiek (uitkeringsovereenkomst/ 'defined benefit' of premieovereenkomst/'defined contribution').

3.1.1 Deelnemerstatus

Met 'deelnemerstatus' wordt gedoeld op de status van de pensioenaanspraak. Die kan actief of niet-actief zijn. Wanneer een aanspraak actief is, betekent dit dat er op het peilmoment pensioen wordt opgebouwd. Bij een niet-actieve (of slapende) aanspraak gaat het om pensioen dat in het verleden is opgebouwd en waarvoor geen geld meer wordt ingelegd.

In 2015 was van alle 15,6 miljoen pensioenaanspraken 39 procent (6,2 miljoen aanspraken) actief. De overige 9,4 miljoen aanspraken (61 procent) waren niet actief. In 2016 is het aantal niet-actieve aanspraken 11,2 miljoen, het aantal actieve aanspraken is 6,6 miljoen. De verhouding actief/niet-actief is in 2016 iets gewijzigd: 37 versus 63 procent.

Figuur 3.1 Verdeling pensioenaanspraken naar deelnemerstatus, 2016 en 2015

Bij de actieve aanspraken gaat het om de volgende bedragen:

Tabel 3.2 Bedragen op basis van actieve aanspraken op levenslang ouderdomspensioen, 2016 en 2015

	Totaalbedrag (bruto per jaar)	Gemiddeld bedrag (bruto per jaar)	Mediaan bedrag (bruto per jaar)
Opgebouwd OP			
2016 (n=6,6 miljoen)	€ 37,6 miljard	€ 5 700	€ 2 500
2015 (n=6,2 miljoen)	€ 36,0 miljard	€ 5 800	€ 2 700
Te bereiken OP			
2016 (n=6,6 miljoen)	€ 89,8 miljard	€ 13 500	€ 10 400
2015 (n=6,2 miljoen)	€ 85,3 miljard	€ 13 800	€ 10 800

Zoals de volgende tabel laat zien, is bij de niet-actieve aanspraken de hoogte van de reeds opgebouwde en de te bereiken bedragen gelijk.

Tabel 3.3 Bedragen op basis van niet-actieve aanspraken op ouderdomspensioen, 2016 en 2015

	Totaalbedrag (bruto per jaar)	Gemiddeld bedrag (bruto per jaar)	Mediaan bedrag (bruto per jaar)
Opgebouwd OP			
2016 (n=11,2 miljoen)	€ 16,5 miljard	€ 1 500	€ 300
2015 (n=9,4 miljoen)	€ 14,4 miljard	€ 1 500	€ 300
Te bereiken OP			
2016 (n=11,2 miljoen)	€ 16,5 miljard	€ 1 500	€ 300
2015 (n=9,4 miljoen)	€ 14,4 miljard	€ 1 500	€ 300

Waardeoverdracht kleine niet-actieve pensioenaanspraken

Op 21 november 2017 is het wetsvoorstel Waardeoverdracht klein pensioen aangenomen door de Tweede Kamer. Dit wetsvoorstel regelt dat niet-actieve kleine pensioenaanspraken (onder de afkoopgrens, in 2018 minder dan ongeveer 474 euro per jaar, met jaarlijkse indexatie) kunnen worden samengevoegd tot één groter pensioen. Zo behouden werknemers met meerdere kleine pensioenen hun aanspraak voor een goede oudedagsvoorziening. In het wetsvoorstel wordt het recht op afkoop vervangen door een recht op automatische waardeoverdracht. Door de wetswijziging wordt het vanaf 2019 voor pensioenuitvoerders eenvoudiger om kleine pensioenen samen te voegen. Het kleine niet-actieve pensioen wordt niet afgekocht, maar gaat over naar de volgende pensioenuitvoerder. Als er geen actieve pensioenuitvoerder is, dan wordt het overgeheveld naar de pensioenuitvoerder met de hoogste aanspraak. Verder regelt het wetsvoorstel dat hele kleine pensioenaanspraken (kleiner dan of gelijk aan twee euro) mogen vervallen.

Uit de data van de PAS kan een indruk worden gegeven om hoeveel aanspraken het gaat bij de waardeoverdracht van kleine pensioenen[11]. De hiernavolgende tabel toont dat het aandeel kleine, niet-actieve aanspraken groot is: eind 2016 had 57 procent een waarde van meer dan 2 tot 474 euro. Drie procent van alle niet-actieve aanspraken zou komen te vervallen omdat de waarde twee euro of minder was.

Tabel 3.4 Niet-actieve pensioenaanspraken 2016 en 2015 die in aanmerking zouden komen voor waardeoverdracht

	2016		2015	
Bedrag (bruto per jaar)	**Aantal aanspraken x 1 000**	**Percentage**	**Aantal aanspraken x 1 000**	**Percentage**
Tot en met 2 euro	359	3%	279	3%
>2 tot 474 euro	6 385	57%	5 288	56%
474 tot 1 000 euro	1 439	13%	1 233	13%
1 000 tot 5 000 euro	2 228	20%	1 930	20%
5 000 tot 15 000 euro	652	6%	569	6%
15 000 tot 30 000 euro	125	1%	110	1%
30 000 tot 60 000 euro	31	<1%	28	<1%
>60 000 euro	5	<1%	5	<1%
Totaal	11 223	100%	9 441	100%

3.1.2 Type pensioenuitvoerder

Er worden zes verschillende soorten pensioenuitvoerders onderscheiden.

1. Bedrijfstakpensioenfonds
   Dit is een pensioenfonds van werkgevers uit één bepaalde bedrijfstak. Deelname aan een bedrijfstakpensioenfonds is vaak verplicht (of door de minister van SZW verplicht gesteld). Voorbeelden van bedrijfstakpensioenfondsen zijn het Bedrijfspensioenfonds voor de Bouwnijverheid (bouwsector), het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (voor overheid en onderwijs) en Pensioenfonds Zorg en Welzijn (voor de zorgsector).
2. Ondernemingspensioenfonds
   Een onderneming of instelling die niet onder een bedrijfstakpensioenfonds valt, kan zelf een pensioenfonds oprichten. Multinationals zoals Shell, Unilever en Ahold hebben vaak een eigen

[11] Hierbij wordt voor het gemak voorbijgegaan aan de wettelijke afspraak dat het recht op automatische waardeoverdracht van kleine pensioenen die zijn ontstaan vóór 1 januari 2018 pas ingaat op 1 januari 2020. Het recht op automatische waardeoverdracht van kleine pensioenen ontstaan na 1 januari 2018 (vervangt het recht op tussentijdse afkoop) gaat in op 1 januari 2019.

pensioenfonds. Het fonds staat los van de onderneming, zodat bij financiële problemen van de onderneming de pensioenen geen gevaar lopen.

3. Beroepspensioenfonds
   Er zijn ook beroepspensioenregelingen. Dit zijn specifieke regelingen voor één bepaalde beroepsgroep, bijvoorbeeld huisartsen en medisch specialisten. Deelname aan een beroepspensioenregeling is vaak verplicht.
4. Algemeen pensioenfonds (APF)
   Sinds 2016 kent Nederland deze vorm van pensioenuitvoering. Een APF kan het pensioen uitvoeren van meerdere werkgevers tegelijk, maar kan ook de pensioenuitvoering overnemen van andere pensioenfondsen, bijvoorbeeld als deze stoppen te bestaan en 'liquideren'.
5. Pensioenverzekeraar
   Ondernemers die niet verplicht zijn zich aan te sluiten bij een pensioenfonds, kunnen het pensioen van hun werknemers regelen bij een verzekeraar. Dat moet wel een wettelijk erkende verzekeraar zijn. Ondernemers kunnen ook kiezen voor een buitenlandse verzekeraar. Voorwaarden zijn dat het een Europese onderneming is, de onderneming beschikt over een vergunning in het land van herkomst én de onderneming in Nederland geregistreerd is.
6. Premiepensioeninstelling (PPI)
   Een PPI is een pensioenuitvoerder in Nederland, naast verzekeraars en pensioenfondsen, die pensioenregelingen uitvoert en pensioenvermogen opbouwt, maar niet zelf de risico's (b.v. overlijden, arbeidsongeschiktheid en 'langer leven dan statistisch verwacht') draagt. De PPI legt zich op de Nederlandse markt toe op de uitvoering van collectieve beschikbare premieregelingen ('defined contribution') in de tweede pijler, aanvullend op de AOW. Collectieve beschikbare premieregelingen hebben als kenmerk dat het op te bouwen pensioenkapitaal mede afhankelijk is van het resultaat van de gekozen beleggingen. De uitkeringen die ingaan vanaf de pensioendatum zijn afhankelijk van de rentestand. De PPI biedt de mogelijkheid om uitvoering van pensioenregelingen over de landsgrenzen heen mogelijk te maken. Voor bedrijven met vestigingen in meerdere landen biedt dit de mogelijkheid om de uitvoering te centraliseren.

Pensioenen die vallen onder de Appa (Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers) zijn niet opgenomen in de PAS. Fondsen die in het buitenland gevestigd zijn, nemen op vrijwillige basis deel aan het Pensioenregister en zijn dus ook op die basis al dan niet opgenomen in de PAS.

In de volgende figuur is de verdeling van de zes soorten pensioenuitvoerders weergegeven, gebaseerd op het aantal aanspraken in de dataset PAS 2016. Zoals de figuur laat zien, zijn veruit de meeste pensioenaanspraken ondergebracht bij een bedrijfstakpensioenfonds. Dit beeld verschilt nauwelijks van dat voor 2015.

Figuur 3.2 Verdeling typen pensioenuitvoerders op basis van aantal aanspraken PAS 2016

Wanneer de verdeling naar type pensioenfonds zou worden gemaakt op basis van het aantal pensioenuitvoerders per type, zouden de ondernemingspensioenfondsen het grootste aandeel vormen (64 procent); zie ook tabel 3.5.

Tabel 3.5 geeft ook een overzicht van het aantal aanspraken per type pensioenuitvoerder en de totaalbedragen opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen (bruto per jaar).

Tabel 3.5 Aanspraken op levenslang ouderdomspensioen naar type pensioenuitvoerder, 2016 en 2015

	Aantal pensioen-uitvoerders	Aantal aanspraken x 1 000	Totaal opgebouwd pensioen (bruto per jaar) x 1 000 000	Totaal te bereiken pensioen (bruto per jaar) x 1 000 000
Bedrijfstakpensioenfonds				
2016	59	12 948	€ 38 327	€ 76 325
2015	60	11 682	€ 36 485	€ 72 253
Ondernemingspensioenfonds				
2016	180	1 429	€ 8 152	€ 14 075
2015	186	1 378	€ 8 105	€ 14 285
Beroepspensioenfonds				
2016	12	71	€ 559	€ 1 149
2015	12	70	€ 564	€ 1 158
Algemeen pensioenfonds[12]				
2016	4	52	€ 463	€ 772
2015	3	46	€ 433	€ 705
Pensioenverzekeraar				
2016	23	3 073	€ 6 288	€ 12 456
2015	22	2 215	€ 4 574	€ 9 898
Premiepensioeninstelling (PPI)				
2016	8	287	€ 284	€ 1 466
2015	7	210	€ 193	€ 1 347
Totaal				
2016	286	17 860	€ 54 073	€ 106 243
2015	290	15 600	€ 50 355	€ 99 645

Wat met name opvalt, is dat het aantal aanspraken bij pensioenverzekeraars tussen 2015 en 2016 met circa 850 000 is toegenomen. Dit is veroorzaakt door één verzekeraar, die over 2015 incomplete gegevens aangeleverd bleek te hebben.

3.1.3 Omvang pensioenuitvoerder

Op basis van het aantal (actieve plus niet-actieve) aanspraken kunnen de pensioenuitvoerders ook naar omvang worden ingedeeld. Het aantal aanspraken per pensioenuitvoerder varieert van één tot ruim twee miljoen. Ongeveer een kwart van alle pensioenuitvoerders ('PUV's' in figuur 3.3) beheert maximaal duizend aanspraken.

[12] Algemene pensioenfondsen, die pas sinds 2016 bestaan, komen voor in de PAS 2015 doordat aanlevering van gegevens eind 2016 en begin 2017 plaatsvond.

Figuur 3.3 Omvang pensioenuitvoerder op basis van aantal aanspraken PAS, 2016 en 2015

Van 2015 naar 2016 zijn wat verschuivingen zichtbaar. Zo groeide bijvoorbeeld de categorie 'meer dan 50 000 aanspraken' met zes pensioenuitvoerders, terwijl de categorie '10.000 – 50.000 aanspraken' met vier afnam.

De volgende tabel geeft voor zowel 2016 als 2015 een overzicht van het aantal aanspraken naar omvang van de pensioenuitvoerder en de totaalbedragen opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen.

Tabel 3.6 Aanspraken op levenslang ouderdomspensioen naar omvang pensioenuitvoerder op basis van aantal aanspraken, 2016 en 2015

	Aantal pensioen-uitvoerders	Totaal opgebouwd pensioen (bruto per jaar) x 1 000 000	Totaal te bereiken pensioen (bruto per jaar) x 1 000 000
Maximaal 1 000 aanspraken			
2016	69	€ 286	€ 446
2015	72	€ 277	€ 445
1 000 – 2 500 aanspraken			
2016	43	€ 556	€ 963
2015	51	€ 704	€ 1 251
2 500 – 5 000 aanspraken			
2016	39	€ 999	€ 1 901
2015	37	€ 932	€ 1 794
5 000 – 10 000 aanspraken			
2016	37	€ 1 367	€ 2 628
2015	34	€ 1 271	€ 2 522
10 000 – 50 000 aanspraken			
2016	54	€ 6 852	€ 12 307
2015	58	€ 6 417	€ 12 998
Meer dan 50.000 aanspraken			
2016	44	€ 44 012	€ 87 998
2015	38	€ 40 753	€ 80 636
Totaal			
2016	286	€ 54 073	€ 106 243
2015	290	€ 50 355	€ 99 645

3.1.4 Pensioenmethodiek

De wijze waarop pensioenaanspraken geregeld zijn kent twee varianten. Aanspraken op toekomstige uitkeringen kunnen (in beginsel) gegarandeerd zijn, of niet-gegarandeerd. In Nederland zijn de meeste pensioenregelingen gebaseerd op een klassieke uitkeringsovereenkomst ('defined benefit'). Dit betekent dat de uitkering in relatie tot het verdiende loon vaststaat en het beleggings- en langlevenrisico door het pensioenfonds (gezamenlijke deelnemers) gedragen wordt. Hierbij is de aanspraak op een toekomstige uitkering in beginsel gegarandeerd. Het alternatief is de

premieovereenkomst ('defined contribution'). Hierbij staat niet de uitkering vast, maar de premiehoogte of inleg, terwijl de uitkering afhangt van de opbrengst van de beleggingen. Het risico ligt hier dus bij de deelnemer. De laatste jaren komen er steeds meer pensioenregelingen op basis van een premieovereenkomst.

In de door pensioenuitvoerders aangeleverde databestanden is een klein deel (drie procent) van de aanspraken getypeerd als 'alleenstaandenpensioen'. Dit is een oude, maar nog wel bestaande regeling; tot 1988 kon dit soort pensioen worden opgebouwd. Het is een soort voorwaardelijk pensioen. Als op de pensioendatum blijkt dat de deelnemer geen partner heeft, krijgt deze een hoger pensioen. In deze notitie is de methodiek 'alleenstaanden' beschouwd als uitkeringsovereenkomst.

In de PAS 2015 waren ongeveer 13,2 miljoen aanspraken (85 procent) gebaseerd op een uitkeringsovereenkomst en was 15 procent op basis van een premieovereenkomst. In 2016 was het aandeel premieovereenkomsten wat groter (19 procent).

Figuur 3.4 Verdeling pensioenaanspraken naar pensioenmethodiek, 2016 en 2015

De volgende tabel geeft voor beide verslagjaren een overzicht van het aantal aanspraken en de totaalbedragen (bruto per jaar) opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen voor beide pensioenmethodieken.

Tabel 3.7 Aanspraken op levenslang ouderdomspensioen naar pensioenmethodiek, 2016 en 2015

	Aantal aanspraken x 1 000	Totaal opgebouwd pensioen (bruto per jaar) x 1 000 000	Totaal te bereiken pensioen (bruto per jaar) x 1 000 000
Uitkeringsovereenkomst ('defined benefit')			
2016	14 392	€ 51 620	€ 98 482
2015	13 180	€ 47 771	€ 91 582
Premieovereenkomst ('defined contribution')			
2016	3 468	€ 2 453	€ 7 761
2015	2 421	€ 2 584	€ 8 063
Totaal			
2016	17 860	€ 54 073	€ 106 243
2015	15 600	€ 50 355	€ 99 645

3.2 Personen met pensioenaanspraken

Het databestand van de PAS 2015 omvat ongeveer 9,3 miljoen personen (tot de AOW-leeftijd van 65 jaar en drie maanden) met aanspraken op levenslang ouderdomspensioen. In de PAS 2016 gaat het om circa 9,8 miljoen personen (tot de AOW-leeftijd van 65 jaar en zes maanden). Hiermee zijn (bruto per jaar) de volgende bedragen gemoeid:

Tabel 3.8 Bedragen op basis van personen met aanspraken op ouderdomspensioen, 2016 en 2015

	Totaalbedrag (bruto per jaar)	Gemiddeld bedrag (bruto per jaar)	Mediaan bedrag (bruto per jaar)	Scheefheid van de verdeling
Opgebouwd OP				
2016 (n=9,8 miljoen)	€ 54,1 miljard	€ 5 500	€ 2 400	5,0
2015 (n=9,3 miljoen)	€ 50,4 miljard	€ 5 400	€ 2 300	5,3
Te bereiken OP				
2016 (n=9,8 miljoen)	€ 106,2 miljard	€ 10 800	€ 6 500	2,5
2015 (n=9,3 miljoen)	€ 99,6 miljard	€ 10 700	€ 6 400	2,6

Eind 2016 hadden personen met pensioenaanspraken bruto per jaar gemiddeld 5 500 euro ouderdomspensioen *opgebouwd*, met een mediaan bedrag van 2 400 euro. Het gemiddelde per persoon *te bereiken* ouderdomspensioen is ongeveer tweemaal zo hoog als het reeds opgebouwde pensioen: 10 800 euro, met een mediaan van 6 500 euro. Het gemiddelde te bereiken pensioen komt met (bruto) bijna elf duizend euro per jaar grofweg neer op een verdubbeling van de AOW-uitkering van een persoon.
Opnieuw valt de scheefheid in de verdeling van de gemiddelden pensioenbedragen op (verderop in deze paragraaf wordt daarop dieper ingegaan); de waarden in de laatste kolom van tabel 3.8 duiden op een rechts-scheve verdeling bij zowel het opgebouwde als het te bereiken pensioen.[13] Dit betekent dat de meeste pensioenaanspraken (ver) onder het gemiddelde liggen (zoals ook de mediane bedragen laten zien).

Aantal aanspraken per persoon
Het gemiddelde aantal (actieve plus niet-actieve) pensioenaanspraken per persoon was 1,7 in 2015 en 1,8 in 2016. Het aandeel met één pensioenaanspraak is in de PAS 2016 iets lager dan in de PAS 2015: 52 versus 56 procent. Ruim een kwart heeft twee aanspraken. De overigen hebben drie of meer aanspraken op ouderdomspensioen, met een maximum van 15. Daarbij komt het niet vaak voor dat een persoon meer dan zes pensioenaanspraken heeft. Zie figuur 3.5.

[13] Een waarde tussen -0,5 en +0,5 is indicatief voor een goede, normale verdeling. Waarden tussen -1 en +1 duiden op een redelijk goede normaalverdeling. Waarden kleiner dan -1 en groter dan +1 zijn indicatief voor niet normale verdelingen.

Figuur 3.5 Aantal aanspraken op levenslang ouderdomspensioen per persoon, 2016 en 2015

Parade van Pen

Wanneer de bedragen opgebouwd en te bereiken pensioen per persoon in beeld gebracht zouden worden op basis van de 'platte' cijfers in de dataset, zou dat een zeer scheve (en daardoor onduidelijke) verdeling opleveren. Dat komt doordat er relatief veel lage bedragen voorkomen en doordat de range van de bedragen uiteenloopt van nul tot meer dan een miljoen euro.

De Nederlandse econoom Jan Pen heeft in 1971 een manier bedacht om dit soort scheve verdelingen inzichtelijker in kaart te brengen middels een parade van dwergen en reuzen; de zogenaamde 'parade van Pen'.

Conform het idee achter de parade van Pen is de dataset van 2016, met 9,8 miljoen personen (met actieve en/of niet-actieve aanspraken), gesorteerd op respectievelijk het opgebouwde en het te bereiken pensioenbedrag, van laag naar hoog. Vervolgens is het bestand verdeeld in decielen, die elk ongeveer 980 000 personen bevatten. Per deel is berekend hoe hoog het gemiddelde bedrag te bereiken en opgebouwd pensioen is. Dat is weergegeven in onderstaande figuur. De figuur toont daarnaast de gemiddelde bedragen te bereiken en opgebouwd pensioen voor de totale populatie.

De meeste personen hebben een opgebouwde en te bereiken pensioenaanspraak die onder het gemiddelde ligt. De eerste drie decielen hebben nauwelijks opbouw, terwijl de opbouw pas in de drie laatste decielen (ver) boven het gemiddelde van de totale populatie uitstijgt. In het eerste tot en met het zesde deciel ligt ook het gemiddeld te bereiken pensioen onder het totaalgemiddelde.

Figuur 3.6 Parade van Pen: opgebouwd en te bereiken pensioen per persoon in decielen, 2016

De scheefheid in de verdeling van de bedragen wordt in onderstaand overzicht verder geïllustreerd door voor zowel het opgebouwde als het te bereiken pensioen in te zoomen op de twee uiterste decielen van figuur 3.6:

	Eerste deciel opgebouwd pensioen	Laatste deciel opgebouwd pensioen	Eerste deciel te bereiken pensioen	Laatste deciel te bereiken pensioen
Minimum	€ 0	€ 14 600	€ 0	€ 27 500
Maximum	€ 55	€ 1 051 800	€ 106	€ 1 065 500
Gemiddelde	€ 20	€ 25 200	€ 35	€ 40 000
Mediaan	€ 16	€ 21 300	€ 26	€ 35 900

Omdat pensioenaanspraken gerelateerd zijn aan het inkomen en de loopbaan van een persoon, hebben verschillende demografische groepen in verschillende mate pensioenaanspraken. Daarom worden in de hiernavolgende sub paragrafen de personen met pensioenaanspraken uitgesplitst naar achtereenvolgens geslacht, leeftijdscohorten, burgerlijke staat, persoonlijk inkomen, migratieachtergond en landsdeel. Bij elk van deze kenmerken komt de categorie 'onbekend' voor. Dit zijn meestal personen waarvan het BSN niet is teruggevonden in de BasisRegistratie Personen (BRP). Oorzaak daarvoor is vaak dat de betrokken pensioenuitvoerder een foutieve of geen BSN heeft doorgegeven. Ook komt het voor dat de gegevens van een persoon in de CBS-registraties niet helemaal volledig zijn.

3.2.1 Geslacht

De dataset PAS 2016 omvat, net als in 2015, iets meer mannen dan vrouwen: 52 versus 47 procent. Van één procent van de personen is het geslacht niet bekend.

Figuur 3.7 Geslacht van personen in dataset PAS 2016

De volgende tabel geeft voor 2016 en 2015 een overzicht van het aantal aanspraken en de gemiddelde en mediane bedragen (bruto per jaar) opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen voor mannen en voor vrouwen.

Tabel 3.9 Personen met aanspraken op levenslang ouderdomspensioen naar geslacht, 2016 en 2015

	Aantal personen x 1 000	Gemiddeld opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Mediaan opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Gemiddeld te bereiken pensioen (bruto per jaar)	Mediaan te bereiken pensioen (bruto per jaar)
Mannen					
2016	5 065	€ 6 900	€ 3 200	€ 13 000	€ 8 700
2015	4 778	€ 6 800	€ 3 100	€ 12 900	€ 8 500
Vrouwen					
2016	4 614	€ 4 100	€ 2 000	€ 8 700	€ 5 100
2015	4 425	€ 4 000	€ 1 900	€ 8 600	€ 5 000
Onbekend					
2016	115	€ 700	€ 100	€ 900	€ 100
2015	106	€ 500	€ 100	€ 600	€ 100
Totaal					
2016	9 794	€ 5 500	€ 2 400	€ 10 800	€ 6 500
2015	9 309	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 400

Mannen hebben vergeleken met vrouwen gemiddeld aanmerkelijk hogere bedragen aan opgebouwde en te bereiken pensioenaanspraken.

3.2.2 Leeftijd

In totaal had zowel in 2016 als in 2015 ruim een kwart van de personen in de PAS een leeftijd tussen de 45 en 55 jaar. Negen à tien procent van alle mannen en vrouwen samen zit in de oudste leeftijdsklasse (60 jaar tot AOW-leeftijd). Personen jonger dan 18 jaar komen vrijwel niet voor in de PAS.

De verdeling van personen met pensioenaanspraken over de leeftijdsklassen per geslacht verschilt in 2016 niet van de verdeling in 2015. De hiernavolgende figuur geldt dan ook voor zowel 2016 als 2015.

Figuur 3.8 Leeftijdsverdeling naar geslacht van personen in dataset PAS, 2016 / 2015

Tabel 3.10 geeft een overzicht van het aantal aanspraken en de gemiddelde en mediane bedragen opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen per leeftijdscohort. Zoals te verwachten is, stijgt het gemiddeld reeds opgebouwde bedrag met de leeftijd. Het gemiddelde te bereiken pensioen is relatief laag voor de jongste leeftijdsgroepen (wat zal samenhangen met een lager salaris), neemt vrij snel toe tot de leeftijd van 35 tot 40 jaar en stabiliseert daarna bijna.

Tabel 3.10 Personen met aanspraken op levenslang ouderdomspensioen naar leeftijdsklasse, 2016 en 2015

	Aantal personen x 1 000	Gemiddeld opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Mediaan opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Gemiddeld te bereiken pensioen (bruto per jaar)	Mediaan te bereiken pensioen (bruto per jaar)
Jonger dan 18 jaar					
2016	2	€ 0	€ 0	€ 1 000	€ 300
2015	5	€ 0	€ 0	€ 1 000	€ 300
18 tot 25 jaar					
2016	741	€ 200	€ 100	€ 3 600	€ 1 300
2015	680	€ 200	€ 100	€ 3 800	€ 1 500
25 tot 30 jaar					
2016	1 034	€ 800	€ 500	€ 7 400	€ 4 800
2015	982	€ 900	€ 500	€ 7 500	€ 5 000
30 tot 35 jaar					
2016	1 063	€ 2 000	€ 1 400	€ 9 900	€ 6 400
2015	1 008	€ 2 100	€ 1 500	€ 9 900	€ 6 600
35 tot 40 jaar					
2016	1 052	€ 3 500	€ 2 600	€ 11 500	€ 7 400
2015	1 005	€ 3 500	€ 2 600	€ 11 300	€ 7 300
40 tot 45 jaar					
2016	1 099	€ 5 000	€ 3 700	€ 12 000	€ 7 600
2015	1 103	€ 4 900	€ 3 500	€ 11 700	€ 7 400
45 tot 50 jaar					
2016	1 287	€ 6 400	€ 4 500	€ 12 100	€ 7 900
2015	1 251	€ 6 200	€ 4 300	€ 11 900	€ 7 700
50 tot 55 jaar					
2016	1 263	€ 8 300	€ 5 500	€ 12 800	€ 8 500
2015	1 225	€ 8 200	€ 5 400	€ 12 600	€ 8 300
55 tot 60 jaar					
2016	1 138	€ 10 500	€ 6 900	€ 13 700	€ 9 100
2015	1 086	€ 10 500	€ 6 700	€ 13 600	€ 8 800
60 tot AOW-leeftijd					
2016	1 002	€ 11 200	€ 6 800	€ 12 600	€ 7 600
2015	861	€ 10 500	€ 5 900	€ 11 900	€ 6 500
Onbekend					
2016	112	€ 700	€ 100	€ 900	€ 100
2015	103	€ 500	€ 100	€ 600	€ 100
Totaal					
2016	9 794	€ 5 500	€ 2 400	€ 10 800	€ 6 500
2015	9 309	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 400

3.2.3 Persoonlijke situatie

Om te bepalen of iemands financiële situatie na pensionering verandert, is het noodzakelijk om kennis te hebben over de persoonlijke situatie, ofwel het huishouden waartoe die persoon behoort. Denk bijvoorbeeld aan iemand die nooit een betaalde baan heeft gehad en daardoor geen pensioen heeft opgebouwd. Deze persoon krijgt alleen een AOW-uitkering, maar deze gegevens maken op zichzelf niet duidelijk of deze persoon extra financiële middelen nodig heeft of er juist enorm op vooruit gaat. Informatie die hierbij van belang is, is het type huishouden waartoe deze persoon behoort. Vergelijk een alleenstaande ouder met iemand die een partner heeft en geen kinderen. Natuurlijk hebben personen op individueel niveau te maken met de invloed van pensionering op hun inkomen, maar of ze meer of minder te besteden hebben, heeft te maken met het nieuwe huishoudinkomen. Daarom is het belangrijk om niet alleen de individuele pensioenaanspraken in beschouwing te nemen, maar die van het totale huishouden. Om pensioenaanspraken op huishoudensniveau te kunnen bekijken, moet eerst nagegaan worden welke personen samen een huishouden vormen. Daarnaast zou de definitie van partnerschap moeten worden uitgewerkt en zou men in geval van echtscheiding of verweduwing graag iets willen weten over verevening of nabestaandenpensioen. Behalve dat deze analyse vrij bewerkelijk is, is informatie over verevening en nabestaandenpensioen vooralsnog niet opgenomen in de PAS. In deze notitie wordt daarom geen beschrijving van de data gegeven op huishoudniveau.

Om toch een indruk te kunnen geven van de persoonlijke situatie, wordt hier volstaan met het beschrijven van individuele pensioenaanspraken uitgesplitst naar paren (gehuwd, partnerschap) en alleenstaanden (alleenstaand/ongehuwd, gescheiden, verweduwd).

Van alle personen die eind 2015 pensioenaanspraken hadden, had ongeveer 47 procent een partner. Eind 2016 was dat 46 procent.

Figuur 3.9 Persoonlijke situatie van personen in dataset PAS 2015 en 2016

Tabel 3.11 geeft een overzicht van het aantal aanspraken en de gemiddelde en mediane bedragen opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen (bruto per jaar) uitgesplitst naar persoonlijke situatie.

Tabel 3.11 Personen met aanspraken op levenslang ouderdomspensioen naar burgerlijke staat, 2016 en 2015

	Aantal personen x 1 000	Gemiddeld opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Mediaan opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Gemiddeld te bereiken pensioen (bruto per jaar)	Mediaan te bereiken pensioen (bruto per jaar)
Met partner					
2016	4 463	€ 7 800	€ 4 600	€ 13 600	€ 9 500
2015	4 340	€ 7 500	€ 4 300	€ 13 200	€ 9 100
Alleenstaand					
2016	4 802	€ 3 900	€ 1 400	€ 9 300	€ 5 400
2015	4 534	€ 3 800	€ 1 400	€ 9 200	€ 5 300
Onbekend					
2016	529	€ 800	€ 100	€ 1 700	€ 100
2015	435	€ 800	€ 100	€ 1 700	€ 100
Totaal					
2016	9 794	€ 5 500	€ 2 400	€ 10 800	€ 6 500
2015	9 309	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 400

3.2.4 Persoonlijk inkomen

Uiteraard is de hoogte van de pensioenaanspraak afhankelijk van de hoogte van het persoonlijke inkomen. Om een indruk te geven van de inkomens van personen in de dataset PAS 2016, zijn de bij het CBS geregistreerde persoonlijke inkomens over 2016 in klassen van 10 000 euro verdeeld. Zoals te zien is in de hiernavolgende figuur, levert dat groepen op die in omvang niet veel van elkaar afwijken. Voor 2015 ziet het plaatje er vrijwel hetzelfde uit.

Figuur 3.10 Inkomen van personen in dataset PAS 2016

Om een globale indruk te geven van de toereikendheid van de pensioenopbouw, wordt in tabel 3.12 een overzicht gegeven van het aantal aanspraken en de gemiddelde en mediane bedragen opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen (bruto per jaar) uitgesplitst naar de inkomensklassen. Voor een goede interpretatie moet eigenlijk de AOW-aanspraak bij de pensioenaanspraak geteld worden, ofwel moet het inkomen gecorrigeerd worden voor de AOW-franchise.

In de tabel is duidelijk te zien dat, zowel in 2016 als in 2015, de bedragen opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen stijgen naarmate het persoonlijk inkomen hoger is.

Tabel 3.12 Personen met aanspraken op levenslang ouderdomspensioen naar inkomensklassen, 2016 en 2015

Persoonlijk inkomen	Aantal personen x 1 000	Gemiddeld opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Mediaan opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Gemiddeld te bereiken pensioen (bruto per jaar)	Mediaan te bereiken pensioen (bruto per jaar)
Tot € 10 000					
2016	1 173	€ 1 400	€ 300	€ 1 900	€ 800
2015	1 170	€ 1 300	€ 300	€ 1 900	€ 700
€ 10 000 tot € 20 000					
2016	1 562	€ 1 800	€ 800	€ 3 500	€ 2 500
2015	1 522	€ 1 800	€ 800	€ 3 500	€ 2 500
€ 20 000 tot € 30 000					
2016	1 630	€ 3 400	€ 2 300	€ 7 500	€ 7 200
2015	1 603	€ 3 400	€ 2 300	€ 7 500	€ 7 200
€ 30 000 tot € 40 000					
2016	1 483	€ 5 500	€ 4 300	€ 12 300	€ 12 700
2015	1 453	€ 5 500	€ 4 300	€ 12 300	€ 12 800
€ 40 000 tot € 50 000					
2016	1 049	€ 7 800	€ 6 500	€ 16 700	€ 17 800
2015	1 000	€ 7 800	€ 6 500	€ 16 600	€ 17 900
Meer dan € 50 000					
2016	1 803	€ 14 300	€ 11 000	€ 26 300	€ 26 200
2015	1 622	€ 14 300	€ 10 700	€ 26 400	€ 26 200
Onbekend					
2016	1 094	€ 1 700	€ 200	€ 2 900	€ 300
2015	939	€ 1 800	€ 200	€ 3 000	€ 300
Totaal					
2016	9 794	€ 5 500	€ 2 400	€ 10 800	€ 6 500
2015	9 309	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 400

3.2.5 Migratieachtergrond

Bijna driekwart van alle personen die eind 2016 pensioenaanspraken hadden, heeft een Nederlandse achtergrond. Zowel personen met een Westerse migratieachtergond als personen met een niet-

westerse achtergrond vormen ieder ongeveer een tiende deel van de totale populatie. Deze verdeling verschilt nauwelijks van die in de PAS 2015.

Figuur 3.11 Herkomst van personen in dataset PAS 2016

Tabel 3.13 geeft een overzicht van het aantal aanspraken en de gemiddelde en mediane bedragen opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen uitgesplist naar migratieachtergrond.

Tabel 3.13 Personen met aanspraken op levenslang ouderdomspensioen naar migratie-achtergrond, 2016 en 2015

	Aantal personen x 1 000	Gemiddeld opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Mediaan opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Gemiddeld te bereiken pensioen (bruto per jaar)	Mediaan te bereiken pensioen (bruto per jaar)
Nederlandse achtergrond					
2016	7 075	€ 6 500	€ 3 500	€ 12 500	€ 8 800
2015	6 842	€ 6 300	€ 3 300	€ 12 200	€ 8 400
Westerse migratieachtergrond					
2016	1 056	€ 4 300	€ 1 300	€ 8 900	€ 3 700
2015	974	€ 4 300	€ 1 300	€ 8 900	€ 3 800
Niet-westerse migratieachtergrond					
2016	1 140	€ 2 500	€ 800	€ 6 400	€ 2 300
2015	1 061	€ 2 500	€ 800	€ 6 200	€ 2 200
Onbekend					
2016	522	€ 700	€ 100	€ 1 600	€ 100
2015	433	€ 800	€ 100	€ 1 700	€ 100
Totaal					
2016	9 794	€ 5 500	€ 2 400	€ 10 800	€ 6 500
2015	9 309	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 400

Volgens verwachting zijn de bedragen gemiddeld het hoogst voor personen met een Nederlandse achtergrond en het laagst voor personen met een niet-westerse migratieachtergrond. Migranten zijn immers later begonnen met hun pensioenopbouw en hebben vermoedelijk andere loopbaanpatronen dan personen met een Nederlandse achtergrond.

3.2.6 Landsdeel

Ook regionale uitsplitsingen van de PAS-data zijn mogelijk. In onderstaande figuur is de verdeling weergegeven over de landsdelen waarin personen met pensioenaanspraken eind 2016 woonachtig waren. Dit verschilt nauwelijks van de verdeling eind 2015.

Het is met behulp van PAS-data ook mogelijk om meer gedetailleerde regionale uitsplitsingen te maken: naar provincie, COROP, arbeidsmarktregio of gemeente.

Figuur 3.12 Landsdeel waarin personen in dataset PAS 2016 woonachtig zijn

De volgende tabel geeft een overzicht van het aantal aanspraken en de gemiddelde en mediane bedragen opgebouwd en te bereiken ouderdomspensioen uitgesplist naar landsdeel. De verschillen tussen de landsdelen zijn klein.

Tabel 3.14 Personen met aanspraken op levenslang ouderdomspensioen naar landsdeel, 2016 en 2015

	Aantal personen x 1 000	Gemiddeld opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Mediaan opgebouwd pensioen (bruto per jaar)	Gemiddeld te bereiken pensioen (bruto per jaar)	Mediaan te bereiken pensioen (bruto per jaar)
Noord-Nederland					
2016	848	€ 5 700	€ 2 900	€ 11 000	€ 7 500
2015	819	€ 5 600	€ 2 800	€ 10 700	€ 7 300
Oost-Nederland					
2016	1 826	€ 5 900	€ 3 100	€ 11 400	€ 8 000
2015	1 759	€ 5 700	€ 2 900	€ 11 100	€ 7 800
West-Nederland					
2016	4 167	€ 6 100	€ 2 900	€ 12 400	€ 8 100
2015	4 001	€ 6 000	€ 2 700	€ 12 100	€ 7 800
Zuid-Nederland					
2016	1 856	€ 5 900	€ 3 000	€ 11 600	€ 7 900
2015	1 788	€ 5 800	€ 2 800	€ 11 300	€ 7 600
Onbekend					
2016	1 096	€ 1 700	€ 200	€ 2 700	€ 300
2015	943	€ 1 800	€ 200	€ 2 800	€ 300
Totaal					
2016	9 794	€ 5 500	€ 2 400	€ 10 800	€ 6 500
2015	9 309	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 400

3.3 Samenvattend: pensioenoverzicht Nederland

De in dit hoofdstuk beschreven data van de PAS 2016 en 2015 kunnen worden samengevat in één overzicht, wat in feite het pensioenoverzicht, stand aan het einde van de respectievelijke jaren, voor heel Nederland weergeeft. Hierbij gaat het om totale aantallen en gemiddelde (en mediane) bruto jaarbedragen van actieve en niet-actieve aanspraken op levenslang ouderdomspensioen tezamen c.q. personen die nog niet met pensioen zijn en die pensioenaanspraken hebben.

Tabel 3.15 Pensioenoverzicht Nederland, 2016 en 2015

	Aantal x 1 000	Gemiddeld opgebouwd ouderdoms-pensioen (bruto per jaar)	Mediaan opgebouwd ouderdoms-pensioen (bruto per jaar)	Gemiddeld te bereiken ouderdoms-pensioen (bruto per jaar)	Mediaan te bereiken ouderdoms-pensioen (bruto per jaar)
Aanspraken					
2016	17 860	€ 3 000	€ 600	€ 5 900	€ 1 100
2015	15 600	€ 3 200	€ 600	€ 6 400	€ 1 300
Personen					
2016	9 794	€ 5 500	€ 2 400	€ 10 800	€ 6 500
2015	9 309	€ 5 400	€ 2 300	€ 10 700	€ 6 400

Dit overzicht toont, zoals al eerder opgemerkt, dat het gemiddeld te bereiken ouderdomspensioen ongeveer tweemaal zo hoog is als het gemiddeld reeds opgebouwde pensioen. Dit geldt zowel op het niveau van de pensioenaanspraken als op het niveau van personen. Op persoonsniveau komt het gemiddeld te bereiken pensioen met bruto bijna elf duizend euro per jaar grofweg neer op een verdubbeling van de AOW-uitkering. De opmerking die bij deze tabel gemaakt moet worden is dat er een flinke scheefheid bestaat in de verdeling van de bedragen. Bij het grootste deel van de pensioenaanspraken liggen de bedragen (ver) onder de gemiddelden - zoals ook de mediane bedragen laten zien.